Каралган
МБ житәкчесе
______/Нәҗметдинова Л.Ә./
Беркетмә № 1
«25»август 2014 ел.

Килешенгән
«Яңа Мәлкән гомуми төп белем мәктәбе» ГБМУ нең УТЭБДУ
______/Сәгъдиева Г.Ф./
«25»август 2014 ел.

Раслыйм
«Яңа Мәлкән гомуми төп белем мәктәбе» ГБМУ нең директоры
______/ Әхмәтшина Э.Л./
Приказ №_ 94
«27»август 2014 ел.

Уку фәненнән

ЭШ ПРОГРАММАСЫ

Татарстан Республикасы, Минзәлә муниципаль районы

“Яңа Мәлкән ТГБМ” ГББМУ

Нәҗметдинова Ләлә Әсхәт кызы, икенче квалификацион категорияле укытучы

татар әдәбияты, 5 нче сыйныф

Педагогик совет
утырышында каралган
беркетмә № 1
« 25 »август 2014 ел.

2014 – 2015 нче уку елы

Аңлатма язуы.

5 нче сыйныфта татар әдәбиятыннан эш программасы түбәндәге документларны исәпкә алып төзелә:

1. 2012 нче елның 29 нчы декабреннән гамәлгә кергән“РФ дә Мәгариф турында”273 нче федераль кануны (“Закон об образовании в РФ”)
2. Татарстан Республикасының “Мәгариф турындагы кануны.
3. “Татарстан Республикасы дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында башка телләр турында” Татарстан Республикасы Законы.
4. Татар телендә гомуми төп һәм урта белем бирү мәктәпләре өчен ана теле һәм әдәбиятыннан ТР Мәгариф һәм фән министрлыгының 933/14 нче №лы боерыгы белән расланган урнәк программа
5. “Татар телендә гомуми төп һәм урта белем бирү мәктәпләре өчен татар әдәбиятыннан программа” (5-9 нчы сыйныфлар) Төзүче авторлар: Д.Ф.Заһидуллина, Н.М.Йосыпова, Казан, “Мәгариф” нәшрияты, 2013 ел.
6. Ф.Ә.Ганиева, Л.Г.Сабировалар төзегән “Татар телендә гомуми төп белем бирү мәктәпләренең 5 нче сыйныфы өчен татар әдәбиятыннан авторлык (эш) программасы (Казан, 2014 нче ел)
7. ТР Мәгариф һәм фән министрлыгының “Федераль дәүләт белем стандартлары нигезендә мәктәпләрдә татар телен һәм әдәбиятын укыту турында”гы 17291/14 № лы хаты (04.09.2014.)
8. ТРның гомумбелем мәктәпләре өчен чыгарылган базис уку-укыту планы (2012 нче ел)
9. “Яңа Мәлкән ГБМУ” ның 2014/15 нче уку елына уку-укыту планнары (25.08.2014 нче ел датасы белән чыгарылган 91 нче № лы боерык);
10. “Яңа Мәлкән ГБМУ” ның уку фәннәреннән эш программасын төзү турындагы положениесе (Положение о рабочей программе учебного предмета, курса, дисциплины (модуля) МБОУ «Новомелькенская ООШ» Мензелинского муниципального района РТ)

Татар әдәбиятыннан гомуми белем бирүнең максатлары:

- Әдәби әсәрләрне бала күңеленә сеңдерү, аларның мәгънәсен, нәфислеген төшендерү.
- Укучыларда күркәм сыйфатлар тәрбияләргә булышу.
- Әсәрләрне күбрәк укырга теләк уяту һәм тәрбияләү.

Бурычлар:

1. Өйрәнелгән әдәби әсәрләрне чорларның үсеш тәртибендә системалы итеп күзалларга ярдәм итү.
2. Әдәби әсәрнең төрен һәм жанрын билгеләргә өйрәтү.
3. Әдәби әсәрне өлешчә анализлау күнекмәләре булдыру.
4. Шигъри текстларны яисә чәчмә әсәрләрдән өзекләрне ятлату.
5. Укучының мөстәкыйль фикерләвен, гомумиләштереп нәтиҗәләр ясау сәләтен үстерү.

5 нче сыйныфта татар әдәбиятыннан белем бирүнең максатлары

- Татар әдәбиятының бай тарихын, классик язучыларының иҗатларын һәм иң күренекле әсәрләрне өйрәнү, үзләштерү
- Иң күркәм әсәрләр мисалында рухи байлыкның кыйммәтен күрсәтү, дәрәҗәсен күтәрү
- Укучыда кызыксыну хисен уяту, белем алуга, иҗади һәм рухи үсүгә теләк – омтылыш тудыру, укучының иҗади сәләтен үстерү.

Бурычлар

1. Өйрәнелгән әдәби әсәрләрне чорларның үсеш тәртибендә системалы итеп күзалларга ярдәм итү.
2. Әдәби әсәрнең төрен һәм жанрын билгеләргә өйрәтү.
3. Әдәби әсәрне өлешчә анализлау күнекмәләре булдыру.
4. Шигъри текстларны яисә чәчмә әсәрләрдән өзекләрне ятлату.
5. Укучының мөстәкыйль фикерләвен, гомумиләштереп нәтиҗәләр ясау сәләтен үстерү.

Уку предметына гомуми характеристика

Сүз сәнгате булган әдәбият – тормышны үзенчәлекле танып белү формасы, ул хисси-эмоциональ тәэсир чаралары ярдәмендә дөнья сурәтен, моделен төзү һәм шуңа карата мөнәсәбәт формалаштыру сәләтенә ия. Мәктәптә укыту предметы буларак ул әхлакый-эстетик һәм интеллектуаль әзерлекле шәхес, гражданин тәрбияләүдә турыдан туры катнаша. Укучы әдәби әсәрләр, аларның авторлары фикере аша гомумкешелек кыйммәтләрен, халыкның рухи байлыгын үзләштерә - тормыш фәлсәфәсенә төшенә. Шуңа күрә гомуми белем бирү системасында бу укыту предметының әһәмияте зур.

Әдәбият фәненең тоткан урыны.

2013 нче елда ТР Мәгариф һәм фән министрлыгы тарафыннан тәкъдим ителгән программа буенча (төзүче –авторлары Д.Ф.Заһидуллина, Н.М.Йосыпова) 5 нче сыйныф өчен программада әдәбиятка 70 дәрес каралган, ТР Минзәлә муниципаль районы МБГББУ “Яңа Мәлкән төп гомуми белем бирү мәктәбе” 2014- 2015 нче уку елына укыту планы буенча 5 нче сыйныфта уку елы дәвамында 70 дәрес (атнага 2 сәгать) үткәрү планлаштырыла.

Курсның эчтәлеге

№	Бүлек	Сәгать саны		
		Автор программасында	Эш программасында	Корректировка
1	Әдәбиятны өйрәнү	58	58	-
2	Бәйләнешле сөйләм үстерү	8	8	-
3	Дәрестән тыш уку	4	5	-
	Барлыгы	70	70	

Программа эчтәлеге:

Халыкның милли, рухи мәдәният хәзинәсе буларак **халык иҗаты.**

Аның сәнгать төрләре формалашуга йогынтысы. Халык иҗатының бер төре буларак **халык авыз иҗаты.** Аның әсәрләрендә гомумкешелек хыяллары, идеалларының чагылуы. Халык авыз иҗатының матур әдәбият белән бәйлә-нешләре: уртаклыгы һәм үзенчәлекле аермалары. Халык авыз иҗатының төп жанрлары, жанр сыйфатлары. **(1 сәг.)**

Әкиятләр: жанр төрләре, үзенчәлекле сыйфатлары.

"Ак бүре" әкияте (кыскартып). **(4 сәг.)**

"Үги кыз", "Аю белән төлке" әкиятләре. **(4 сәг.)**

Җырлар: татар халык җырларына хас үзенчәлекләр. Көй һәм сүзләр тәңгәллеге. "Моң" төшенчәсе. Җырларны төркемләү. "Иске кара урман", "Гөлҗамал","Туган ил","Яшә, Республикам!","Ай былбылым"; кыска җырлар - дүртюллыклар; тарихи җырлар: "Болгар иленең кызлары","Пугач явы". **(4 сәг.)**

Кыска жанрлар: мәкальләр һәм әйтемнәр. табышмаклар, мәзәкләр. "Хуҗа Насретдин мәзәкләре**".** **(4 сәг.)**

Бәетләр. "Сак-сок" бәете. **(2 сәг.)**

Риваятьләр, легендалар: аларга хас үзенчәлекләр**;** жанр сыйфатлары.

"Янмый торган кыз","Иске Казан каласының корылуы","Шәһәр нигә Казан дип аталган","Әллүки","Зөһрә кыз","Кеше гомере ничек корылган**".(6 сәг.)**

Практик дәрес: халык авыз иҗатында образлар**;** әсәрләрдә дөньясурәте; табигать һәм кеше, яшәеш һәм кеше турында күзаллаулар. Халык авыз иҗаты поэтикасы, язма әдәбият үсешенә, әдәби телгә зур йогынтысы. **(2 сәг.)**

Әдәби әкиятләр: халык әкиятләре белән уртаклык; сәнгатьлелек сыйфатлары, әдәби әсәр буларак алым һәм сурәтләү чаралары.

Г.Тукайның "Шүрәле" әкияте**.** **(2 сәг.)**

Ж.Тәрҗемановның "Тукран малае Шуктуган" әкияте. **(4 сәг.)**

Әхмәт Фәйзинең "Аучы мәргән белән Болан кыз" әкияте. **(3 сәг.)**

Рабит Батулланың "Курай уйный бер малай" әкияте**.** **(3 сәг.)**

Фәнис Яруллинның "Зәңгәр күлдә ай коена","Кояштагы тап"әкиятләре **(3 сәг)**

Хикәя: жанр сыйфатлары; әсәрнең катламнары – вакыйгалар, күренешләр, хис-кичерешләр; кеше образлары - төп герой, ярдәмче геройлар, җыелма образлар; хикәяләүче образы, автор позициясе.

Фатих Әмирханның “Ай өстендә Зөһрә кыз”,”Нәҗип” хикәяләре. (**5 сәг.)**

Мәсәл. Тереклек, җансыз предмет образлары ярдәмендә, читләтеп, кеше сыйфатларын һәм тормышын тасвирлау. Хикәяләп яки тезмә рәвештә язылуы; фикер-идеяләрнең аллегория ярдәмендә белдерелүе.

Мәҗит Гафуриның “Сарыкны кем ашаган?” мәсәле. **(1 сәг.)**

Габдулла Тукайның “Ике сабан” мәсәле. **(1 сәг.)**

Практик дәрес: сәнгатьтөре буларак матур әдәбят; чәчмә һәм тезмә әсәр;

аларның сәнгатьчә сурәтләү алымнары, чаралары. **(2 сәг.)**

Габдулла Тукайның “Пар ат”,”Туган җиремә”,”Туган авыл” шигырьләре. **(3 сәг.)**

Шәүкәт Галиев. Балалар әдәбиятындагы урыны; геройлары, образлар дөньясы. “Һәркем әйтә дөресен”,”Тереклек суы”,”Курыкма, тимим!”

“Тарихтан сабак”,”Өйгә бирелгән эш”,”Онытылган, өйдә калган” шигырьләре. **(4 сәг.)**

Бәйләнешле сөйләм үстерү - 8 сәгать:

Ятлау һәм сәнгатьле итеп сөйләү өчен әсәрләр:

1. Г.Тукайның “Шүрәле” әсәре, 1 – бүлек.
2. Г.Тукайның үзегез яраткан шигыре.
3. Ф.Яруллинның “Сез иң гүзәл кеше икәнсез” шигыре.
4. Укытучы яки укучылар сайлап алып, Ш.Галиевнең бер шигыре.

Инша язу өчен үрнәк темалар:

1. Әкият геройларының көрәш максатлары һәм җиңүгә китергән сәбәпләр, шартлар (өйрәнгән әсәрләр мисалында).
2.“Сак-сок”бәетендә тасвирланган халык акылы һәм синең үз нәтиҗәләрең.
3. Әдәби әкиятләрдә табигать һәм кеше образларына салынган фикерләр, нәтиҗәләр (өйрәнгән әсәрләр мисалында).
4.”Минем туган җирем” (Г.Тукай һәм башка язучыларның әсәрләрен файда- ланып, һәркем үз образын иҗат итә).

Дәрестән тыш уку өчен - 4 сәгать:

1. “Гөлчәчәк” татар халык әкияте.
2. Ләбиб Лерон. Шаян хикәяләр, шигырьләр, әкиятләр.
3.Фаил Шәфигуллинның “Акмөгез”хикәясе.
4. Вакытлы матбугат басмалары.

Күнекмәләр формалаштыру:

рецептив (өлешләп, бүлекләп үзләштерү) эшчәнлек:

- халык авыз иҗатын,аның аның жанрларын, үзенчәлекләрен тану;
- әдәби текстны сәнгатьле уку, аны аңлата алу, яттан сөйли белү;
- язучының тормыш юлын, аның төп әсәрләрен истә калдырып сөйли алу;
- әдәби әсәрнең төрен, жанрын билгеләү, фикерне исбатлый белү;

репродуктив (хәтергә күчереп алып үзләштерү) эшчәнлек:

- әдәби әсәрнең сюжетын, анда тасвирланган вакыйгаларны, характерларны аңлатып бирә, бәяли алу;
- төрле мәгълүмат чыганаклары: сүзлекләр, белешмәләр, энциклопедияләр, электрон чаралар белән максатчан эшли белү;

иҗади эшчәнлек:

- халык авыз иҗаты әсәрләрен аңлап, сәнгатьле итеп укый белү;
- укыганны, күз алдына китереп, җанлы итеп сөйли белү; рольләргә кереп кабатлап бирә алу;
- шигырьләрнең образларын танып, басым һәм паузаларны, интонацияне дөрес билгеләп, укый белү;
- хикәяләп язылган язылган әдәби әсәрне фикер сөрешен аңлап уку, хәтерләп бару; укыганны үз сөйләмеңдә сурәтләп бирә алу;
- вакыйгалар барышын, әсәрдәге әһәмиятле өлеш, борылышларны күздә тотып, план төзи белү;

эзләнү эшчәнлеге:

- куелган сорауларга, мөстәкыйль уйланып, җавап бирә алу;
- төрле чыганаклардан файдалана алу - сорауның кайсы өлкәдән, нинди темага бәйле икәнлеген белеп эзләү.

<u>Программаны үзләштерүдә көтелгән нәтиҗәләр.</u>

Формалаштырылган белем-күнекмәләр (уку елы башына)

Укучы:

- укылган текстның эчтәлеген аңлый һәм аның темасын билгели ала;
- әсәрнең мәгънәле кисәкләре арасындагы бәйләнешләрне ачыклап, төп фикерне билгели, аны үз сүзләре белән әйтеп бирә;
- укылганга тулы, кыска һәм рәсемле план төзи;

- укылганның эчтәлеген тулысынча, кыскача, сайлап һәм иҗади сөйли ала; сөйләгәндә тасвирлама, фикер йөртү элементларын файдалана, цитаталар китерә;
- хикәянең башламын, мөмкин булган дәвамын һәм ахырын уйлап чыгара ала;
- текстта автор һәи катнашучыларның сүзләрен, табигать һәм көнкүреш тасвирламаларын аерып күрсәтә;
- мөстәкыйль рәвештә яки укытучы ярдәмендә әсәрнең төп геройларына бик гади характеристика бирә ала;
- укытучы һәм сыйныфташлар укыган әсәрнең, сабакташ җавабының эчтәлеген аңлап һәм тулы үзләштерә;
- һәртөрле башкарылган эшнең, биремнең үтәлешен бәяли ала;
- яттан 15 тән дә ким булмаган шигырь белә;
- 2-3 зур күләмле әсәрнең (фольклор һәм мәшһүр язучыларның әсәрләре) исемен, темасын әйтә, сюжетларын бәян итә ала;
- 6-7 халык әкиятенең эчтәлеген, 10 нан артык мәкаль һәм әйтем, 2-3 тапкыр тәгъбир (аларның мәгънәсен аңлап, ситуациядә урынлы кулланып) белә;
- бер минутка 85-95 сүздән торган текстны дөрес итеп укый, эчтәлеген аңлый һәм сөйли ала.

Формалаштырылырга тиешле белем-күнекмәләр (уку елы ахырына)

1. Сүз сәнгатенең образлы табигате турында күзаллау булу.
2. Классик әдипләребезнең тормыш һәм иҗат юлларыннан төп фактларны белү.
3. Өйрәнелгән төп әдәби-теоретик төшенчәләрне белү.
4. Әдәби текстның сюжетын сөйли белү.
5. Өйрәнелә торган әсәрнең аерым эпизодын (яисә күренешне) анализлый алу.
6. Әдәби әсәрнең төрен һәм жанрын ачыклый белү.
7. Әдәби әсәрләрне чагыштыра белү.
8. Әдәби әйтелеш таләпләрен саклаган хәлдә өйрәнелгән әсәрләрне (өзекне) сәнгатьле итеп уку.
9. Өйрәнелгән әсәргә дәлилле рәвештә үз мөнәсәбәтеңне белдерү.
10. Рус һәм татар телендәге уртак һәм милли үзенчәлекләрен билгеләү, әхлакый кыйммәтләрнең чагылышын чагыштырып бәяләү.
11. Татар һәм рус телендәге әсәрләргә телдән һәм язмача фикереңне белдерү, аларга бәя бирү.
12. Диалогта яисә бәхәстә катнашу.
13. Сүз сәнгатенең аерым күренешләре белән мөстәкыйль танышу һәм аларның эстетик кыйммәтен бәяләү (класстан тыш вакытта әсәр укуга ихтыяҗ булу).
14. Татар әдәби теленең нормаларына нигезләнеп, кирәкле темага телдән һәм язмача бәйләнешле текст төзү күнекмәсенә ия булу.

Бәяләү системасы

Укучыларның уку барышында алган белем-күнекмәләрен бәяләп бару укыту процессының мөһим өлешен тәшкил итә, аның әһәмияте, максаты укучыларның белемнәрен даими күзәтеп, бәяләп бару белән билгеләнә.

Уку күнекмәләрен тикшерү өчен биремнәр: әдәби текстны аңлап, дөрес, йөгерек һәм сәнгатьле уку, әдәби әйтелеш нормаларын саклап, дөрес интонация һәм басым белән уку, текстның төп мәгънәсен, эчтәлеген аңлап, эчтән уку һәм кирәкле информацияне табу һ.б.

Сөйләм күнекмәләрен бәяләү өчен биремнәр: әсәрнең эчтәлеген бәян итү яки тәкъдим ителгән аерым өзекләрен яттан сөйләү, әсәрнең геройлары, вакыйгалары турында текст төзеп, хикәяләп сөйләү, бирелгән темага хикәя төзеп сөйләү, язучының биографиясе, язучы иҗаты хакында сөйләү, әсәргә карата үз мөнәсәбәтен җиткерү, автор текстына нигезләнгән монологик сөйләм әзерләү, аерым әсәрләр, әдипләр, әдәби күренешләр һ.б. хакында сөйләшү.

Язу (язма сөйләм культурасын) күнекмәләрен бәяләү өчен биремнәр: әдәби әсәр буенча куелган сорауларга язмача җавап әзерләү, әсәргә мөстәкыйль бәяләмә, сочинение элементлары белән изложение, сочинение һәм әсәргә яки билгеле бер темага мөнәсәбәтле хикәяләр һ.б. язу.

Анализ күнекмәләрен һәм теоретик белемнәрне бәяләү өчен биремнәр: әсәрнең төр һәм жанр үзенчәлекләрен табу, геройларга, образлар системасына бәя бирү, автор һәм хикәяләүченең вазифасын ачыклый алу, образларның мәгънәләрен табу, стиль, тел-сурәтләү чараларын табу һәм тексттагы функциясен билгеләү, сюжет барышын тикшерү, сюжет элементларын табу, тема-проблема, идеяне билгеләү, әдәби әсәрдәге вакыйгаларны һәм геройларны чагыштыру .

Әлеге бирем төрләреннән тыш, укучыларның белем, күнекмәләрен тикшерү максатыннан тестлар, тест тибындагы биремнәр кулланыла. Тестларның уңайлылыгы аларны тикшерү эшен тиз, төгәл оештырырга, дөрес һәм дөрес булмаган җавапларны чагыштырырга мөмкинлек бирә.

Укучыларның укуын һәм белем-күнекмәләрен бәяләү.

Укучыларның 1 минутка уку тизлеге түбәндәгечә бәяләнә:

	Иҗек саны		Сүз саны	
	1 яртыеллык	2 яртыеллык	1 яртыеллык	2 яртыеллык
V	155-235	160-250	65-105	70-110
VI	160-250	170-270	70-110	75-115
VII	170-270	180-280	75-120	80-125
VIII-IX	180-280	190-290	80-125	85-130

Искәрмә.Эчтән уку тизлеге, кычкырып уку белән чагыштырганда, 5-7 нче классларда – 30-40 % ка, ә 8-9 нчы классларда 40-50 % ка югырырак була.

Уку барышында үтәлергә тиешле фонетик, орфоэпик, пунктуацион, грамматик таләпләрнең үтәлешенә нигезләнеп, бәяләр куелырга мөмкин.

№	Таләпләр	Билге
1. 2.	Шул сыйныфка таләп ителгән күләмдәге сүзләр (текст) тиз, ачык, дөрес әйтелеп, фикер аңлаешлы бирелсә, ягъни: фонетик үзенчәлекләр (хәрефләрнең укылыш үзенчәлекләре) дөрес бирелсә; татар әдәби теленең орфоэпик нормалары (сүзнең язылыш һәм әйтелеш үзенчәлекләре) сакланса; җөмләләр сөйләмнең төп структур берәмлекләренә (сүзләр – иҗекләргә, җөмлә - сүз тезмәләре һәм сүзләргә, мәгънәле кисәкләргә) дөрес бүленсә; туктальшлар (паузалар) дөрес ясалса, сүз басымы һәм логик басым дөрес укылса яисә куелса, интонацион яктан текстттагы җөмләләр дөрес тавыш белән укылса; Укытучының текст эчтәлегеннән чыгып бирелгән сорауларына төгәл җавап бирелсә;	“5”ле билгесе куела.
1. 2.	Таләп ителгән күләмдәге сүзләр (текст) тиешле тизлектә укылса, ләкин кайбер сүзләрнең әйтелешендә фонетик, орфоэпик үзенчәлекләр тиешенчә үтәлмәсә, ягъни: кайбер сүзләрне укыганда, сүзләрнең укылыш үзенчәлекләре орфоэпик нормаларга туры килмәсә; сөйләмнең структур бүленешендә кайбер хаталар булса; җөмләне укыганда, интонацион яктан 1-2 төгәлсезлек җибәрелсә; Укытучының сорауларына төгәл җавап бирелсә;	“4”ле билгесе куела.
1. 2. 3.	Уку тизлеге вакыт чикләренә сыймаса һәм уку барышында 3-4 фонетик, 2-3 орфоэпик хата җибәрелсә; Текст сөйләм берәмлекләренә тиешенчә бүленмәү сәбәпле, интонация төгәл бирелмәсә; Текстны аңлап та, сорауларга бирелгән җавапларда төгәлсезлекләр булса;	“3”ле билгесе куела.
1. 2. 3. 4.	Тиешле тизлектә уку күнекмәләре булмаса; Уку барышында үтелгән орфограммаларда төгәлсезлекләр күп кабатланса; Уку барышында җибәрелгән фонетик, орфоэпик, интонацион хаталар текст эчтәлеген аңлауга комачауласа; Текст эчтәлеге буенча бирелгән сорауларга өлешчә генә җавап алынганда.	“2”ле билгесе куела.

Телдән җавапларны бәяләү.

Телдән җавап бирү – тәкъдим ителгән теманы сөйләү формасында була.

М а т е р и а л:

1) программа материалы буенча бирелгән яисә үзе сайлап алган тема;
2) эчтән укылган текстның (нигездә, әдәби әсәрдән яисә әдәбият дәреслегеннән алынган, күрсәтелгән яисә үзе сайлап алган) эчтәлеге.

С ө й л ә ү г ә   б и р е л ә   т о р г а н   в а к ы т:
V - VI класста 2-5 минут.
VII класста 3-6 минут.
VIII класста 4-7 минут.
IX класста 5-7 минут.
X - XI классларда 7-10 минут.

Әдәбият дәфтәренә таләпләр

Әдәбият дәфтәрендә һәр укуелы дәвамында түбәндәге төп язмалар була:

1) планнар
2) эчтәлекне хикәяләп язу
3) цитаталар (күчереп язу)
4) аңлатмалар (сүз һәм төшенчәләргә)
5) фикер язмалары (үз фикереңне язып кую)
6) укучы үзе иҗат иткән әдәби әсәрләр (хикәяләр, шигырьләр, мәзәкләр, сценарийлар һ.б)
7) халык авыз иҗатыннан җирле материаллар
8) аннотацияләр (11кл.)
9) тезислар (8-11кл.)
10) конспектлар (8-11 кл.)
11) рефератлар (8-11 кл.).

Әдәбият дәфтәрендә бары тик программа материалын үзләштерүгә һәм аны язып бирә белергә өйрәтә торган язмалар гына булырга тиеш. Язма эшләр сочинение таләпләре белән бәяләнә.

Әдәбияттан белем дәрәҗәсен бәяләү соңгы чиктә сочинение яздыру белән йомгакланса да, өлгереш билгеләре чыгарган вакытта аның белән генә чикләнмичә, уку, сөйләү, телдән җавап бирү дә исәпкә алына.

Укуга карата төп таләп – сәнгатьле уку.

Уку материалы:

1. Укучы үзе язган текст яки сочинение.
2. Әдәби әсәрдән, публицистик һәм фәнни хезмәттән өзек.

Материалның күләме:

Һәр класс өчен билгеләнгән сочинение күләме икеләтә алына.

Материалны сайлап алу:

1. Укучы үзе сайлый, үзе теләгән текстны укый.
2. Укытучы күрсәтмә бирә.

<u>Укуны әдәбият фәне буенча бәяләү өчен таләпләр:</u>

1. Уку тел (грамматика) фәне буенча уңай билге куярлык булсын.
2. Сәнгатьле яисә логик сәнгатьле (текстның характерыннан чыгып) башкарылсын.
3. Уку интонациясен бөтен текстка һәм аның аерым өлешләренә карата укучы аңлатып бирә белсен.

И с к ә р м ә. Уку интонациясен аңлатканда:

1. V – VII классларда интонациянең текст эчтәлегенә карата булган ягын аңлату җитә (ягъни объектив эчтәлектән чыгып).
2. VIII класста авторның тексттагы эчтәлеккә мөнәсәбәтен чагылдыру дәрәҗәсенә бәйләп аңлату да таләп ителә.
3. IX - XI классларда укучы, болар өстенә, текст эчтәлегенә үзенең мөнәсәбәтен, тыңлаучыларга ничек тәэсир итәргә, аларда нинди хисләр уятырга теләгәнлеген дә аңлатырга тиеш.

Соңгы ике таләптән берсенең үтәлмәве тел буенча куелган билгене – бер баллга, икесенең дә кимчелекле үтәлүе билгене ике баллга киметә. Икесе дә бөтенләй үтәлмәгән булса, әдәбияттан “2”ле куела.

Минутка укыганда куела торган таләпләр

№	Таләпләр	Билге
1 2	Шул сыйныфка таләп ителгән күләмдәге сүзләр (текст) тиз, ачык, дөрес әйтелеп, фикер аңлаешлы бирелсә, ягъни: -фонетик үзенчәлекләр (хәрефләрнең укылыш үзенчәлекләре) дөрес бирелсә; -татар әдәби теленең орфоэпик нормалары (сүзнең язылыш һәм әйтелеш үзенчәлекләре) сакланса; -җөмләләр сөйләмнең төп структур берәмлекләренә (сүзләр-иҗекләргә; җөмлә-сүз тезмәләре һәм сүзләргә, мәгънәле кисәкләргә) дөрес бүленсә; -тукталышлар (паузалар) дөрес ясалса, сүз басымы һәм логик басым дөрес укылса яисә язылса; -интонацион яктан тестктагы җөмләләр дөрес тавыш белән укылса; Укучының текст эчтәлегеннән чыгып бирелгән сорауларга төгәл җавап бирелсә;	“5”ле куела
1	Таләп ителгән күләмдәге сүзләр (текст) тиешле тизлектә укылса, ләкин кайбер сүзләрнең әйтелешендә фонетик, орфоэпик үзенчәлекләр тиешенчә үтәлмәсә, ягъни: -кайбер сүзләрне укыганда, сүзләрнең укылыш үзенчәлекләре орфоэпик нормаларга туры килмәсә; -сөйләмнең структур бүленешендә кайбер хаталар булса; -җөмләне укыганда, интонацион яктан 1-32 төгәлсезлек җибәрелсә; Укытучының сорауларына төгәл җавап бирсә	“4”ле куела

1 2	Уку тизлеге вакыт чикләренә сыймаса һәм уку барышында 3-4 фонетик,2-3 орфоэпик хата җибәрелсә; Текст сөйләм берәмлекләренә тиешенчә бүленмәү сәбәпле, интонация төгәл бирелмәсә; Текстны аңлап та, сорауларга бирелгән җавапларда төгәлсезлек булса;	“3”ле куела
1 2 3	Тиешле тизлектә уку күнекмәләре булмаса; Уку барышында үтелгән орфограммаларда төгәлсезлекләр күп кабатланса; Уку барышында җибәрелгән фонетик, орфоэпик, интонацион хаталар текст эчтәлеген аңлауга комачауласа; Текст эчтәлеге буенча бирелгән сорауларга өлешчә генә җавап алынганда;	“2”ле куела

Сочинение бәяләү нормалары

№	Эшнең эчтәлеге һәм теле	Грамоталылыгы	Билге
1	Эчтәлек темага туры килә; язмада фактик ялгышлар юк;план (яки плансыз) эзлекле язылган;теле бай, образлы, стиль бердәмлеге сакланган	1 орфографик яки пунктуацион (яки грамматик) хата бар	“5”ле куела
2	Язманың эчтәлеге темага туры килә, ул дөрес ачылган; 1 фактик хата җибәрелгән, хикәяләү эзлеклелелегендә артык әһәмияте булмаган бозу сизелә;тулаем алганда, теле бай, образлы; стиль бердәмлеге сакланган	2 орфографик,1 пунктуацион (яки1 грамматик) хата бар	“4”ле куела
3	Эчтәлекне бирүдә мөһим читләшүләр бар: ул нигездә дөрес, ләкин фактик төгәлсезлекләр очрый, хикәяләү эзлекле түгел; телнең ярлылыгы сизелеп тора; синонимик сүзләрне аз куллана, бертөрлерәк синтаксик төзелмәләр файдалана, образлы түгел, сүз куллануда ялгышлар җибәрә; стиль бердәмлеге сакланып җитмәгән.	3 орфографик,2 пунктуацион 1 грамматик хата бар	“3”ле куела
4	Тема ачылмаган; фактик төгәлсезлекләр күп, планга туры килми, эзлеклелек бозылган; теле ярлы; сүз куллану ялгышлары еш очрый; стиль бердәмлеге юк.	Орфографик хаталарның саны 3тән, пунктуацион хаталарның саны 2дән, грамматик хаталарның саны 3 тән артык	“2”ле куела
5	Төгәлсезлекләр билгесе “2”ле кую нормасыннан артып китә.	Төгәлсезлекләр “2”ле кую нормасыннан артып китә.	“1”ле билгесе куела

Агымдагы контроль һәм йомгаклау контроле өчен түбәндәге материаллар кулланыла: тест биремнәре, мөстәкыйль эшләр,телдән җаваплар,тикшерү диктантлары , изложение,сочинение ,әңгәмә. 5 нче сыйныфта әлеге эш программасын тормышка ашырганда
аңлату-күрсәту;
репродуктив,
проблемалы укыту методы,
өлешчә эзләнү (эвристик) методлары;
үстерелешле укыту технологиясе;
информацион-коммуникатив **технологияләр һәм методлар** кулланыла..

Материаль –техник тәэмин ителеш:

-стендлар
-компьютер
-медиаресурслар комплекты
-плакатлар
-әдәби китаплар,методик әсбаплар торган китапханә
-мөстәкыйль эшләү өчен биремнәр
-басма материаллар, матбугат материаллары
-тарату карточкалары
-тарату тестлары
-“Татар теленең аңлатмалы сүзлеге”
-Телара сүзлекләр
-Папкада тупланган материаллар

Укыту- методика комплексы:

Дәреслек:“Әдәбият”: Татар телендә гомуми белем бирү оешмалары өчен уку әсбабы 5 нче сыйныфы өчен дәреслек. Ф.Ә.Ганиева, Л.Г.Сабирова - Казан: Татарстан китап нәшрияты , 2014

Интернет ресурслар:

http://gabdullatukay.ru/
http://mojahit.narod.ru/
http://gibrahimov.ucoz.ru/
http://alish.ru/

<u>Әдәбияттан календарь-тематик план</u>

Сыйныф: <u>5</u>

Укытучы: <u>Нәҗметдинова Л.Ә.</u>

Сәгатьләрсаны:

Барысы– <u>70</u> сәгать; атнага – <u>2</u> сәгать.

Шулар арасында: әсәрләр өйрәнү – 57 сәгать, бәйләнешле сөйләм үстерү – <u>8</u> сәгать (сочинение язу), тест -<u>1</u> сәг.(арадаш аттестация практик дәрес хисабына) класстан тыш уку - <u>4</u> сәгать

Программа: Татар урта мәктәпләре өчен әдәбият программалары (5-11 нче сыйныфлар). – Казан: “Мәгариф” нәшрияты, 2010.
Д.Ф.Заһидуллина, И.М.Йосыпова җитәкчелегендә эшләнгән “Татар телендә гомуми төп белем бирү мәктәпләре өчен (5-9) татар әдәбиятыннан үрнәк программа, Казан-2013

Дәреслек-хрестоматия: “Әдәбият”: Татар телендә гомуми белем бирү оешмалары өчен уку әсбабы 5 нче сыйныфы өчен дәреслек. Ф.Ә.Ганиева, Л.Г.Сабирова - Казан: Татарстан китап нәшрияты , 2014

Кулланылган кыскартылма сүзләр:

КТ – контроль төре,
ИР – Интернет ресурсы,
МТК – милли-төбәк компоненты,
ӘТ - әдәбият теориясе,
* - катлауландырылган бирем, КТЧ – класстан тыш чара, МК – методик кулланма (Җәләлиева М.Ш., Сибгатуллина Д.Ш. 5 нче сыйныфта әдәбият: укытучылар өчен методик кулланма. - Казан: Мәгариф, 1999)

Календарь –тематик план

№	Дәрес темасы	Дәрес тибы	Үзләштерелгән материал буенча көтелгән нәтиҗәләр	Уку эшчәнлеге төрләре	Контроль төрләре	Дата	
						План	Факт.
	Халык авыз иҗаты—1 сәг.						
1	**Халык авыз иҗаты.** Аның әсәрләрендә гомумкешелек хыяллары, идеалларының чагылуы.	Кереш дәрес	Халыкның милли, рухи мәдәният хәзинәсе буларак халык иҗаты. Аның сәнгать төрләре формалашуга йогынтысы. Халык иҗатының бер төре буларак халык авыз иҗаты. Аның әсәрләрендә гомумкешелек хыяллары, идеалларының чагылуы. Халык авыз иҗатының матур әдәбият белән бәйләнешләре: уртаклыгы һәм үзенчәлекле аермалары. Халык авыз иҗатының төп жанрлары, жанр сыйфатлары	-фольклор әсәрләренең жанрын һәм аларга хас үзенчәлекләрне таный алу; -фольклор әсәрләрен аңлап, иҗади, сәнгатьлеукый белү; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; рольләргә кереп кабатлап бирү; -төрле мәгълүмат чыганаклары (сүзлекләр, белешмәләр, энциклопедияләр, электрон чаралар) белән максатчан эшли белү	КТ: Сорауларга җавап алу	03.09	
	Әкиятләр-8 сәг.						
2	**Әкиятләр**. Жанр төрләре, үзенчәлекле сыйфатлары. Әкиятләрнең эстетик кыйммәте	Яна материалны өйрәнү дәресе	Әкиятләр, жанр төрләре, үзенчәлекле сыйфатлары.Әкиятләрнең эстетик кыйммәте	-әкиятләрне аңлап уку, эчтәлеген кабатлап сөйли, кирәк чакта тексттан өзекләр китерә алуга ирешү;	КТ: Әкияттә катнашучы ларның исемлеген язу.	06.09.	
3	"Ак бүре" әкияте. Әкият героеның сыйфатлары	Әдәби текст белән танышу һәм анализлау	Сәнгатьле уку күнекмәләренә ия булу	- әкиятләрнең төрләрен аера алу;	КТ: Әкияттә катнашучы ларның исем леген язу	10.09	
4	"Ак бүре" әкияте. Эчтәлекне өйрәнү .	Әдәби текст белән танышу һәм анализлау	Әкиятләр, жанр төрләре, үзенчәлекле сыйфатлары.Әкиятләрнең эстетик кыйммәте	- әкиятләргә халык акылы, тапкырлыгы, зирәклеге, батырлыгы салынуын аңлау, шул турыда уйларга өйрәнү;	Сорауларга җавап бирү	13.09	
5	"Ак бүре" әкияте. Йомгаклау	Әсәрне сәнгатьле уку һәм нәтиҗәләр чыгару	Әкиятләр, жанр төрләре, үзенчәлекле сыйфатлары.Әкиятләрнең эстетик кыйммәте	-тормыштан алган фикер-карашларга, хис-кичерешләргә нигезләнеп, өйдә иҗади эш башкару.	Тест биремнәре эшләү	17.09	

		дәресе.					
6	“Үги кыз”әкияте. Герой холкындагы гаделлек, тугрылык	Яна материалны өйрәнү дәресе	Герой холкындагы гаделлек, тугрылык	-әкиятләрне аңлап уку, эчтәлеген кабатлап сөйли, кирәк чакта тексттан өзекләр китерә алуга ирешү;	КТ: Әкият эчтә леген ача торган мәкальләр туплап язу. КТ:29 нче бит: 1-7 нче сорау ларга җавап бирү	20.09	
7	“Үги кыз”әкиятен өйрәнүне йомгаклау.	Әсәрне сәнгатьле уку һәм нәтиҗәләр чыгару дәресе.	Әкиятләр, жанр төрләре, үзенчәлекле сыйфатлары.Әкиятләрнең эстетик кыйммәте	- әкиятләрнең төрләрен аера алу;	Сорауларга җавап бирү	24.09	
8	“Аю белән төлке” әкияте. Әкиятләрдә кешегә хас сыйфатларның һәм фикер йөртүнең хайваннарга, табигать җисемнәренә үзенчәлекле төстә күчерелүе	Яна материалны өйрәнү дәресе	Әкиятләр, жанр төрләре, үзенчәлекле сыйфатлары.Әкиятләрнең эстетик кыйммәте	- әкиятләргә халык акылы, тапкырлыгы, зирәклеге, батырлыгы салынуын аңлау, шул турыда уйларга өйрәнү	Сорауларга җавап бирү	27.09	
9	“Аю белән төлке” әкияте. Аны уку, текстка якын итеп, балалардан сөйләтү	Әдәби текст белән танышу дәресе	Әкиятләр, жанр төрләре, үзенчәлекле сыйфатлары.Әкиятләрнең эстетик кыйммәте	Әкиятләрдә кешегә хас сыйфатлар ның һәм фикер йөртүнең хайваннарга, табигать җисемнәренә үзенчәлекле төстә күчерелүен белү	Сорауларга җавап бирү	01.10	
10	**БСҮ**.Мин әкият яратам.	Бәйләнешле сөйләм үстерү дәресе	Бәйләнешле сөйләм үстерү	-тормыштан алган фикер-карашларга, хис-кичерешләргә нигезләнеп, өйдә иҗади эш башкару.	Сочинение язу	(4)08. 10	
11	**БСҮ**.Мин әкият яратам.	Бәйләнешле сөйләм үстерү дәресе	Бәйләнешле сөйләм үстерү	-тормыштан алган фикер-карашларга, хис-кичерешләргә нигезләнеп, өйдә иҗади эш башкару.	Сочинение язу	11.10	
12	**ДТУ.**”Гөлчәчәк” әкияте	Дәрестән тыш уку дәресе	Дәрестән тыш уку дәресе	Балалардан үзләре белгән әкиятләрне сөйләтү.Х	Мөстәкыйль эш.Тест биремнәре эшләү	15.10	
	Җырлар-4 сәг.						
13	**Җырлар:** татар халык	Яна	Җырларны төркемләү. Татар халык	-татар халык җырларының төрләре	Китапханәләр	18.10	

	жырларына хас үзенчәлекләр. “Моң” төшенчәсе. Жырларны төркемләү. “Иске кара урман”, ”Гөлҗамал	материалны өйрәнү дәресе	жырларына хас үзенчәлекләр. Көй һәм сүз тәңгәллеге. “ Моң” төшенчәсе. Озын һәм кыска җырлар, такмаклар	турында мәгълүмат алу;	дән, интер неттан безнең чор өчен хас булган җырлар белән танышу		
14	Җырлар: “Туган ил”,”Яшә,Республикам!”,” Ай былбылым”	Әсәрне сәнгатьле уку.	Җырларны төркемләү. Татар халык җырларына хас үзенчәлекләр. Көй һәм сүз тәңгәллеге. “ Моң” төшенчәсе.	-татар музыкасының үзенчәлекләре белән танышу;	Мөстәкыйль эш. Тест бирем нәре эшләү	22.10	
15	Җырлар: кыска җырлар - дүртюллыклар;	Яна материалны өйрәнү дәресе	Җырларны төркемләү. Татар халык җырларына хас үзенчәлекләр. Көй һәм сүз тәңгәллеге. “ Моң” төшенчәсе. Озын һәм кыска җырлар, такмаклар	- җыр текстларын яттан өйрәнү;	Мөстәкыйль эш. Тест биремнәре эшләү	25.10	
16	Җырлар. Тарихи җырлар: “Болгар иленең кызлары”,”Пугач явы”.	Яна материалны өйрәнү дәресе	Җырларны төркемләү. Татар халык җырларына хас үзенчәлекләр. Көй һәм сүз тәңгәллеге. “ Моң” төшенчәсе. Озын һәм кыска җырлар, такмаклар	- “Әдәбият белеме сүзлеге”ннән файдаланып, җыр турында мәгълүмат туплау.	Мөстәкыйль эш. Тест бирем нәре эшләү	29.10	
	Кыска җанрлар -4 сәг						
17	**Халык авыз иҗатында кыска жанрлар.Мәкаль һәм әйтемнәр.** Мәкальләр һәм әйтемнәр, табышмаклар. Аларда мәгънә тирәнлеге һәм аларның тел – бизәк, сөйләмнең тәэсирлеген көчәйтү чаралары булуы	Яна материалны өйрәнү дәресе	Мәкальләр һәм әйтемнәр, табышмаклар. Аларда мәгънә тирәнлеге һәм аларның тел – бизәк, сөйләмнең тәэсирлеген көчәйтү чаралары булуы	- мәкаль һәм әйтемнәрнең мәгънәсен аңлау;әһәмиятен, кыйммәтен, үзенчәлекләрен дәлилле итеп аңлата, исбатлый белү;	Тест биремнәре эшләү	01.11	
18	**Кыска жанрлар. Табышмаклар**	Яна материалны өйрәнү дәресе		-табышмакларның ни өчен кирәклегенә төшенү, аларның зиһенне үстерүдә, белемнәрне арттырудагы ролен аңлау;	Сорауларга җавап бирү	12.10	
19	**Кыска жанрлар.Мәзәкләр** Мәзәкләр.Мәзәкләрдәге тапкырлык, юмор, кимчелекләрне тәнкыйтьләү, тирән мәгънә, хикмәтлелек.	Яна материалны өйрәнү дәресе	Мәзәкләр.Мәзәкләрдәге тапкырлык, юмор, кимчелекләрне тәнкыйтьләү, тирән мәгънә, хикмәтлелек.	-мәзәкләрдә халыкның тапкырлыгы, шат күңелле, оста булуына игътибар итү;	Тест биремнәре эшләү	15.11	

20	**Кыска жанрлар.** Мәзәкләр. “Хуҗа Насретдин мәзәкләре”.	Текст белән танышу	Мәзәкләр.Мәзәкләрдәге тапкырлык, юмор, кимчелекләрне тәнкыйтьләү, тирән мәгънә, хикмәтлелек. “Хуҗа Насретдин мәзәкләре”.	- “Хуҗа Насретдин мәзәкләре”н укып нәтиҗә ясый алу.	Сорауларга җавап бирү	19.11	
	Бәетләр -2 сәг.						
21	**Бәет жанры турында мәгълүмат.** Күпчелек очракта эчтәлекләре буенча тарихи вакыйгаларга һәм шәхесләргә, авыр заманага, шәхси фаҗигаләргә һ.б. багышланулары. “Сак-Сок” бәетен уку башлау	Яна материалны өйрәнү дәресе	Бәет жанры турында мәгълүмат. Күпчелек очракта эчтәлекләре буенча тарихи вакыйгаларга һәм шәхесләргә, авыр заманага, шәхси фаҗигаләргә һ.б. багышланулары.	-бәет жанры турында мәгълүмат алу; аңлап уку, эчтәлеген кабатлап сөйли белү; -төрле мәгълүмат чыганаклары (сүзлекләр, белешмәләр, энциклопедияләр, электрон чаралар) ярдәмендә бәет турында белешмә туплау;	Тест биремнәре эшләү Викторниа сорауларына җавап бирү	22.11	
22	“Сак-Сок” бәете.Аның фантастик сюжетка корылган булуы.	Текст белән танышу	“Сак-Сок” бәете. Аның фантастик сюжетка корылган булуы	-“Сак-Сок” бәетен сәнгатьлеуку; фантастик сюжетка корылган булуын исбатлау	Тест бирем нәре эшләү Викторниа сорауларына җавап бирү	26.11	
23	**БСҮ**.“Сак-сок”бәетендә тасвирланган халык акылы һәм синең үз нәтиҗәләрең	Бәйләнешле сөйләм үстерү дәресе	Эчтәлек буенча әңгәмә. План төзү. Сүзлек өстендә эш. Кечкенә күләмле инша язу.	төп мотивлар, детальләр байлыгы, җанлы һәм җансыз табигатькә мәхәббәт тәрбияләү чаралары турында мәгълүматлы булу. Сөйләм үстерү дәресләрендә сочинение, образга характеристика, әдәби әсәргә бәя язарга өйрәтү	Сочинение язу	29.11	
24	**БСҮ**.“Сак-сок”бәетендә тасвирланган халык акылы һәм синең үз нәтиҗәләрең	Бәйләнешле сөйләм үстерү	Эчтәлек буенча әңгәмә. План төзү. Сүзлек өстендә эш. Кечкенә күләмле инша язу.	Төп мотивлар, детальләр байлыгы, җанлы һәм җансыз табигатькә мәхәббәт тәрбияләү чаралары турында мәгълүматлы булу. Сөйләм үстерү дәресләрендә сочинение, образга характеристика, әдәби әсәргә бәя язарга өйрәтү	Сочинение язу	03.12	
	Риваятьләр, легендалар-6 сәг						
25	Риваять һәм легенда жанрлары турында мәгълүмат	Яна материалны өйрәнү дәресе	Риваятьләр һәм легендалар эчтәлегенә салынган мәгънәне ачыклау. Йөгерек уку күнекмәләре булдыру	- риваять һәм легенда жанрлары турында мәгълүмат алу; аңлап уку, эчтәлеген кабатлап сөйли, кирәк чакта тексттан өзекләр китерә алуга ирешү;	Мөстәкыйль эш.	06.12	

26	Риваятьләр һәм легендалар, аларга хас үзенчәлекләр, жанр сыйфатлары.”Янмый торган кыз” риваяте	Яна материалны өйрәнү дәресе	Риваятьләр һәм легендалар эчтәлегенә салынган мәгънәне ачыклау.	-риваять һәм легендаларның аермалы һәм охшаш якларын күрсәтә алу	Сорауларга җавап бирү	10.12	
27	“Иске Казан каласының корылуы”риваяте	Яна материалны өйрәнү дәресе	Риваятьләр һәм легендалар эчтәлегенә салынган мәгънәне ачыклау.	- риваять һәм легенда жанрлары турында мәгълүмат алу; аңлап уку, эчтәлеген кабатлап сөйли, кирәк чакта тексттан өзекләр китерә алуга ирешү;	Мөстәкыйль эш.	13.12	
28	“Шәһәр нигә Казан дип аталган” риваяте “Әллүки”риваяте	Яна материалны өйрәнү дәресе	Әсәрләрне укырга, фикер төзеклеген, хикәяләү интонациясен саклап сөйләргә өйрәтергә. Укучыларның белемнәренә таянып нәтиҗәләр ясарга. Табигать һәм тормыш күренешләрен хыял ярдәмендә чагылдыру икәнлеген аңлату.	-риваять һәм легендаларның аермалы һәм охшаш якларын күрсәтә алу	Соарууларга җавап бирү	17.12	
29	“Зөһрә кыз” легендасы. Конкрет җирлек, хәлләр турында сүз бару, төрле вариантлар эзләп табу	Яна материалны өйрәнү дәресе	Риваять, легендалардагы образлар системасы, төп мотивлар, детальләр байлыгы, җанлы һәм җансыз табигатькә мәхәббәт тәрбияләү чаралары турында мәгълүматлы булу.	- риваять һәм легенда жанрлары турында мәгълүмат алу; аңлап уку, эчтәлеген кабатлап сөйли, кирәк чакта тексттан өзекләр китерә алуга ирешү;	Тест биремнәре эшләү	20.12	
30	“Кеше гомере ничек корылган?” легендасы	Анализлау дәресе	Әсәрләрне укырга, фикер төзеклеген, хикәяләү интонациясен саклап сөйләргә өйрәтергә. Укучыларның белемнәренә таянып нәтиҗәләр ясарга. Табигать һәм тормыш күренешләрен хыял ярдәмендә чагылдыру икәнлеген аңлату	-риваять һәм легендаларның аермалы һәм охшаш якларын күрсәтә алу	Сорауларга җавап бирү	24.12	
	Практик дәрес -1 сәг.						
31	**Практик дәрес** Халык авыз иҗатында образлар; әсәрләрдә дөньясурәте; табигать һәм кеше, яшәеш һәм кеше турында күзаллаулар	Практик дәрес	Халык авыз иҗатында образлар; әсәрләрдә дөньясурәте; табигать һәм кеше, яшәеш һәм кеше турында күзаллаулар	-образ (сурәт) турында мәгълүмат алу; -хикәяләү һәи шигъри сөйләмгә корылган жанрларны атый алу; -төрле халыклар иҗатындагы уртаклыкларны күрсәтә алу, мисаллар китерү.	Тест биремнәре эшләү	27.12	
	Әдәби әкиятләр-15 сәг.						

32	Әдәби әкиятләр. Халык әкиятләре белән уртаклык, аерымлыклар. Г.Тукайның «Шүрәле» әкияте.	Яна материалны өйрәнү дәресе	Әдәби әкиятләргә хас үзенчәлекләрне аерып күрсәтә белү, рус әдәбиятыннан охшаш якларны эзләү. Татар язучыларның әсәрләрендә нинди жанрлар чагылыш таба	укылганның эчтәлеген тулысынча, кыскача, сайлап һәм иҗади сөйли алу; сөйләгәндә тасвирлама, фикер йөртү элементларын файдалана, цитаталар китерә белү;	КТ: интерактив китаптагы I тестны эшләү. Мөстәкыйль	14.01	
33	Халык әкиятләре белән уртаклык, аерымлыклар. Г.Тукайның «Шүрәле» әкияте.	Әсәр белән танышу.	Әдәби әкиятләргә хас үзенчәлекләрне аерып күрсәтә белү, рус әдәбиятыннан охшаш якларны эзләү. Татар язучыларның әсәрләрендә нинди жанрлар чагылыш таба	укылганның эчтәлеген тулысынча, кыскача, сайлап һәм иҗади сөйли алу; сөйләгәндә тасвирлама, фикер йөртү элементларын файдалана, цитаталар китерә белү	Тест биремнәре эшләү	17.01	
34	Җ.Тәрҗемановның “Тукран малае Шуктуган” әкияте	Яна материалны өйрәнү дәресе	Язучының тормыш юлын, аның төп зсзрләрен истә калдырып сөйли алу, Әсәрне уку, эчтәлеген сөйләү, аны аңлата алу, сәнгатьле итеп укырга өйрәнү.Вакыйгалар.	- укылганның эчтәлеген тулысынча, кыскача, сайлап һәм иҗади сөйли алу; сөйләгәндә тасвирлама, фикер йөртү элементларын файдалана, цитаталар китерә белү;	Сорауларга җавап бирү	21.01	
35	Җ.Тәрҗемановның “Тукран малае Шуктуган” әкияте	Әсәр белән танышу.	Әсәрне уку, эчтәлеген сөйләү, аны аңлата алу, сәнгатьле итеп укырга өйрәнү.Вакыйгалар	- әдәби әкият геройларын кылган гамәлләре, портретлары буенча характерлау һәм бәяләмә бирә алу, аларның уртак	Тест биремнәре эшләү	24.01	
36	Җ.Тәрҗемановның “Тукран малае Шуктуган” әкияте	Әсәр белән танышу.	Укыганны күз алдына китереп, җанлы итеп сөйли белү, рольләргә кереп кабатлап бирә алу	һәм үзләренә генә хас булган сыйфатларын билгеләү;	Сорауларга җавап бирү	28.01	
37	Җ.Тәрҗемановның “Тукран малае Шуктуган” әкияте.Халык иҗаты белән аермалыклары, охшашлыклары	Әсәр белән танышу.	Укыганны күз алдына китереп, җанлы итеп сөйли белү, рольләргә кереп кабатлап бирә алу	- проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү;	Тест биремнәре эшләү	31.01	
38	Ә. Фәйзинең “Аучы Мәргән белән Болан кыз” әкияте.Әкиятнең тарихи җирлек белән бәйле булуы.	Яна материалны өйрәнү дәресе	Азат Мәргән исеменең мәгънәсе, бу исемнең әкият-легендаларда кабатлануы.	- укылганның эчтәлеген тулысынча, кыскача, сайлап һәм иҗади сөйли алу; сөйләгәндә тасвирлама, фикер йөртү элементларын файдалана, цитаталар китерә белү;	Сорауларга җавап бирү	04.02	
39	Ә. Фәйзинең “Аучы Мәргән белән Болан кыз” әкияте.	Әсәр белән танышу.	Эчтәлекне сөйләп, вакыйгаларның кайда барганлыгы, авторның әкият алымнарын кулланууы, кеше һәм табигать, кеше һәм тереклек	- әдәби әкият геройларын кылган гамәлләре, портретлары буенча характерлау һәм бәяләмә бирә алу, аларның уртак	Тест биремнәре эшләү	07.02	

			мөнәсәбәтләрен тасвирлавы.				
40	Ә. Фәйзинең “Аучы Мәргән белән Болан кыз” әкияте	Әсәр белән танышу.	Вакыйгаларның тизлеге, тормыш белән бәйләнеше	һәм үзләренә генә хас булган сыйфатларын билгеләү;	Сорауларга җавап бирү	11.02	
41	**ДТУ**. Ләбиб Лерон. Шаян хикәяләр, шигырьләр, әкиятләр	Дәрестән тыш уку дәресе			Тест сорауларына җавап бирү	14.02	
42	Р.Батулланың “Курай уйный бер малай” әкияте.	Яна материалны өйрәнү дәресе	Язучының тормыш юлы белән танышып кыскача белешмәләрне дәфтәргә язу. Халык иҗаты белән охшаш һәм аерма яклары	- укылганның эчтәлеген тулысынча, кыскача, сайлап һәм иҗади сөйли алу; сөйләгәндә тасвирлама, фикер йөртү элементларын файдалана, цитаталар китерә белү;	Тест сорауларына җавап бирү	18.02	
43	Р.Батулланың “Курай уйный бер малай” әкияте.	Әсәр белән танышу.	Матурлыкны таный белмәү, кирелек, явызлык һәм мәкер кебек сыйфатлар беренче чиратта шул кешенең үзенә зыян китерә, ямьсезли икәнен ачыклау.	- әдәби әкият геройларын кылган гамәлләре, портретлары буенча характерлау һәм бәяләмә бирә алу, аларның уртак һәм үзләренә генә хас булган сыйфатларын билгеләү;	Тест биремнәре эшләү	21.02	
44	Р.Батулланың “Курай уйный бер малай” әкияте.	Әсәр белән танышу.	Апалы-энеле, туганнарның тату, дус, ярдәмчел булырга тиешлеге. Бу фикерләрнең башка әсәрләрдә дә куәтләнүе.	- әдәби әкият геройларын кылган гамәлләре, портретлары буенча характерлау һәм бәяләмә бирә алу, аларның уртак һәм үзләренә генә хас булган сыйфатларын билгеләү;	Тест сорауларына җавап бирү	25.02	
45	Ф.Яруллинның “Зәңгәр күлдә ай коена” әкияте	Яна материалны өйрәнү дәресе	Сораулар һәм биремнәр буенча хикәянең эчтәлеген ачу.	- укылганның эчтәлеген тулысынча, кыскача, сайлап һәм иҗади сөйли алу; сөйләгәндә тасвирлама, фикер йөртү элементларын файдалана, цитаталар китерә белү	Тест биремнәре эшләү	28.02	
46	Ф.Яруллинның “Зәңгәр күлдә ай коена” әкияте	Әсәр белән танышу.	Әсәрне сәнгатьле укырга өйрәнү.	- әдәби әкият геройларын кылган гамәлләре, портретлары буенча характерлау һәм бәяләмә бирә алу, аларның уртак һәм үзләренә генә хас булган сыйфатларын билгеләү; - проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү; - әсәрләрне үзара чагыштыру, уртак һәм аермалы якларны таба белү;	Тест сорауларына җавап бирү	04.03	
47	Ф.Яруллинның “Кояштагы	Яна	Язучының иҗаты күз салу. Башка	-классик әдипләребезнең тормыш һәм	Сорауларга	07.03	

	тап" әкияте	материалны өйрәнү дәресе	әсәрләр исемлеген төзү.	иҗат юлларыннан төп фактларны белү	җавап бирү		
48	**БСҮ.** Әдәби әкиятләрдә табигать һәм кеше образларына салынган фикерләр, нәтиҗәләр (өйрәнгән әсәрләр мисалында).	Бәйләнешле сөйләм үстерү дәресе	Эчтәлек буенча әңгәмә, сорауларга җавап бирү, Кечкенә күләм ле сочинение язу.	Әкиятләрнең сюжетларын белү. Уйлап язарга өйрәнү. Әкиятләрдән кирәкле урыннарны дөрес кулланырга өйрәнү. Әкиятләрдән җанландырылган табигать образларын таба белү, аларның вазифасын күзаллау. Сөйләм үстерү дәресләрендә сочинение, образга характеристика, әдәби әсәргә бәя язарга	Сочинение язу	11.03	
49	**БСҮ.**Әдәби әкиятләрдә табигать һәм кеше образларына салынган фикерләр, нәтиҗәләр (өйрәнгән әсәрләр мисалында).	Бәйләнешле сөйләм үстерү дәресе	Эчтәлек буенча әңгәмә, сорауларга җавап бирү, Кечкенә күләм ле сочинение язу.	Әкиятләрнең сюжетларын белү. Уйлап язарга өйрәнү. Әкиятләрдән кирәкле урыннарны дөрес кулланырга өйрәнү. җанландырылган табигать образларын таба белү, аларның вазифасын күзаллау. Сөйләм үстерү дәресләрендә сочинение, образга характеристика, әдәби әсәргә бәя язарга	Сочинение язу	14.03	
	Хикәя – 5 сәг.						
50	***Әдәби сөйләм: хикәяләү*** Ф.Әмирханның "Ай өстендә Зөһрә кыз" хикәясе. Эчтәлек: вакыйга, күренеш, образлар.Кеше образлары: төп герой, ярдәмче герой, катнашучы геройлар, җыелма образлар.	Яна материалны өйрәнү дәресе	Язучының тормыш юлы буенча аерым моментларны язып алу. Хикәя турында төшенчә. Сәнгатьле уку, эчтәлеге буенча әңгәмә, әсәрләрне чор үзенчәлеге белән бәйли белү, сәнгатьчә эшләнешенә өлешчә анализ	Эчтәлек: вакыйга, күренеш, образлар. Кеше образлары: төп герой, ярдәмче герой, катнашучы геройлар, җыелма образлар.	Тест биремнәре эшләү	18.03	
51	Ф.Әмирханның "Ай өстендә Зөһрә кыз" хикәясе. Хикәяләүче, автор позициясе. Табигать образы, әйбер образы.	Әсәр белән танышу.	Язучының тормыш юлы буенча аерым моментларны язып алу. Хикәя турында төшенчә. Сәнгатьле уку, эчтәлеге буенча әңгәмә, әсәрләрне чор үзенчәлеге белән бәйли белү, сәнгатьчә эшләнешенә өлешчә анализ	Хикәяләүче, автор позициясе. Табигать образы,әйбер образы.	Сорауларга җавап бирү	21.03	

52	Ф.Әмирханның “Нәҗип” хикәясе. Эчтәлек: вакыйга, күренеш, образлар. Кеше образлары: төп герой, ярдәмче герой, катнашучы геройлар, җыелма образлар.	Яна материалны өйрәнү дәресе	Әсәрне сәнгатьле уку. Эчтәлек буенча әңгәмә.	Эчтәлек: вакыйга, күренеш, образлар. Кеше образлары: төп герой, ярдәмче герой, катнашучы геройлар,җыелма образлар.	Тест биремнәре эшләү	01.04	
53	Ф.Әмирханның “Нәҗип” хикәясе. Хикәяләүче, автор позициясе. Табигать образы, әйбер образы.	Әсәр белән танышу.	Хикәянең сюжетын белү. Нәҗип кичерешләренең самимилеген, хис-тойгыларындагы борылышларны мисаллар ярдәмендә аңлата белү. Уйлап язарга өйрәнү. ӘТ: Хикәя турында төшенчә	Хикәяләүче, автор позициясе. Табигать образы, әйбер образы. Әдәби сөйләм: хикәяләү	Тест биремнәре эшләү	04.04	
54	Ф.Әмирханның “Нәҗип” хикәясен өйрәнүне йомгаклау	Әсәр белән танышу.	Хикәянең сюжетын белү. Нәҗип кичерешләренең самимилеген, хис-тойгыларындагы борылышларны мисаллар ярдәмендә аңлата белү. Уйлап язарга өйрәнү. ӘТ: Хикәя турында төшенчә		Сорауларга җавап бирү	08.04	
55	**ДТУ.** Фаил Шәфигуллинның “Акмөгез”хикәясе	Дәрестән тыш уку дәресе	Укылган өлешнең эчтәлеген кыскача сөйләү. Йөгерек уку. Әңгәмә	Эчтәлектә сәнгать әсәренең ничек оешуын, фикер үсешен бирү өчен төп рольне нинди образлар уйнаганын, фикер һәм хиснең үзара ничек үрелүен күрсәтә белү. Якташ язучыларыбыз иҗаты белән кызыксыну, балалар өчен язылган китаплар белән даими танышып баруга ихтыяж булу. Үзлектән китап укып, рухи дөньяңны үстерү өстендә эшли белү	Тест сорауларына җавап бирү	11.04	
	Мәсәл – 2 сәг.						
56	Мәҗит Гафуриның “Сарыкны кем ашаган?” мәсәле. Тереклек, җансыз предмет образлары ярдәмендә, читләтеп, кеше сыйфатларын һәм тормышын тасвирлау.	Яна материалны өйрәнү дәресе	Тереклек, җансыз предмет образлары ярдәмендә, читләтеп, кеше сыйфатларын, тормышын тасвирлау. Хикәяләп яки тезмә рәвештә язылу	Мәсәлләрне укып, читләтеп әйтүне таба алу, нәтиҗә ясый белү;	Тест сорауларына җавап бирү	15.04	

57	Габдулла Тукайның “Ике сабан” мәсәле. Хикәяләп яки тезмә рәвештә язылуы; фикер-идеяләрнең аллегория ярдәмендә белдерелүе**.**	Яна материалны өйрәнү дәресе	Тереклек, җансыз предмет образлары ярдәмендә, читләтеп, кеше сыйфатларын, тормышын тасвирлау. Хикәяләп яки тезмә рәвештә язылу	Рус һәм татар телендәге мәсәлләрдә уртак һәм милли үзенчәлекләрне билгеләү, әхлакый кыйммәтләрнең чагылышын чагыштырып бәяләү	КТ: Мөстәкыйль эш.	18.04	
	Практик дәрес- 2с әг.						
58	**Практик дәрес:** сәнгатьтөре буларак матур әдәбят; чәчмә һәм тезмә әсәр; аларның сәнгатьчә сурәтләү алымнары, чаралары	Практик дәрес	Әдәбиятның башка сәнгать төрләре арасында урыны. Тормышны һәм кешенең бай рухи дөньясын танып–белү чарасы буларак әдәбият. Аның әхлакый һәм эстетик яктан кешегә йогынтысы.	-әсәрнең сәнгать күренеше икәнлеген аңлата алу; -чәчмә һәм тезмә әсәрләр турында фикерли алу; аларның уртак һәм аермалы якларын күрсәтә белү;	КТ: Мөстәкыйль эш.	22.04	
59	**Практик дәрес:** сәнгатьтөре буларак матур әдәбят; чәчмә һәм тезмә әсәр; аларның сәнгатьчә сурәтләү алымнары, чаралары	Практик дәрес	Язылу рәвеше ягыннан әдәби әсәрләрнең ике төргә бүленгән булуы: чәчмә һәм тезмә әсәр	-әдәби әсәрнең халык иҗаты белән уртаклыгын табу; - татар, рус (яки башка халыкларның) әдәбиятларында бер төрдәге темага корылган әсәрләрне чагыштыру, милли үзенчәлекләрен ачыкларга тырышу	КТ: Мөстәкыйль эш.	25.04	
61	**ДТУ.**Вакытлы матбугат басмалары	Дәрестән тыш уку дәресе			КТ: Мөстә кыйль эш.	29.04	
	Шигырьләр – 7 сәг.						
62	Габдулла Тукайның “Пар ат” шигыре. **Шигырь** төзелеше: үлчәм, ритм, рифма, тезмә, строфа. Шигырьдә образлар, лирик герой.	Яна материалны өйрәнү дәресе	Шигырь төзелеше: үлчәм, ритм, рифма, тезмә, строфа.	-шигырьләрне иҗади, сәнгатьлеукый белү; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; - шигъри текстларны яттан сөйләү; -шагыйрьләрне тормыш һәм иҗат юлларыннан төп фактларны белү; - проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү; - шигырь төзелешенә караган терминнарны аңлау, аерып күрсәтә алу.	Тест биремнәре эшләү	02.05	
62	**Арадаш аттестация**	Тест	Сөйләм һәм язма телен, хәтер һәм фикерләү сәләтен үстерү	Тест	Тест биремнәре эшләү	06.05	
63	Габдулла Тукайның “Пар ат” шигыре**.**	Әсәр белән танышу.	Шигырь төзелеше: үлчәм, ритм, рифма, тезмә, строфа. Шигырьдә образлар, лирик герой.	-шигырьләрне иҗади, сәнгатьлеукый белү; укыганны телдән сурәтләп бирә алу;	КТ: Мөстәкыйль эш.	(9)13. 05	

				- шигъри текстларны яттан сөйләү; -шагыйрьләрне тормыш һәм иҗат юлларыннан төп фактларны белү; - проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү; - шигырь төзелешенә караган терминнарны аңлау, аерып күрсәтә алу.			
64	Габдулла Тукайның ”Туган җиремә”,”Туган авыл” шигырьләре.	Яна материалны өйрәнү дәресе	Шигырь төзелеше: үлчәм, ритм, рифма, тезмә, строфа. Шигырьдә образлар, лирик герой.	-шигырьләрне иҗади, сәнгатьлеукый белү; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; - шигъри текстларны яттан сөйләү; -шагыйрьләрне тормыш һәм иҗат юлларыннан төп фактларны белү; - проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү; - шигырь төзелешенә караган термин нарны аңлау, аерып күрсәтә алу.	Тест биремнәре эшләү	16.05	
65	**БСҮ**.”Минем туган җирем” (Г.Тукай һәм башка язучыларның әсәрләрен файдаланып, һәркем үз образын иҗат итә).	Бәйләнешле сөйләм үстерү дәресе	Эчтәлек буенча әңгәмә, сорауларга җавап бирү, Кечкенә күләмле сочинение язу.	Сөйләм үстерү дәресләрендә сочинение, образга характеристика, әдәби әсәргә бәя язарга өйрәтү	Сочинение язу	20.05	
66	**БСҮ**.”Минем туган җирем” (Г.Тукай һәм башка язучыларның әсәрләрен файдаланып, һәркем үз образын иҗат итә).	Бәйләнешле сөйләм үстерү дәресе	Эчтәлек буенча әңгәмә, сорауларга җавап бирү, Кечкенә күләмле сочинение язу.	Сөйләм үстерү дәресләрендә сочинение, образга характеристика, әдәби әсәргә бәя язарга өйрәтү	Сочинение язу	23.05	
67	Шәүкәт Галиев. Тормыш юлы һәм иҗаты турында төшенчә бирү. Балалар әдәбиятындагы урыны; геройлары, образлар дөньясы. Тереклек суы”,”Курыкма, тимим!” “Тарихтан сабак”,”	Яна материалны өйрәнү дәресе	Язучының иҗат биографиясе белән таныштыру. Шигырьләрне анализлау. Табышмак әйтешү. Шигырьне сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Сөйләгәннең аудиоязмасын тыңлау, иң уңышлысын сайлап алу,бәяләү	-шигырьләрне иҗади, сәнгатьлеукый белү; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; - шигъри текстларны яттан сөйләү; -шагыйрьләрне тормыш һәм иҗат юлларыннан төп фактларны белү; - проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү; - шигырь төзелешенә караган терминнарны аңлау, аерып күрсәтә	КТ: Мөстәкыйль эш.	27.05	

				алу.			
68	Шәүкәт Галиев. “Өйгә бирелгән эш”,”Һәркем әйтә дөресен” “шигырьләре.	Әсәр белән танышу.	Шигырьләрне анализлау. Табышмак әйтешү. Шигырьне сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Сөйләгәннең аудиоязмасын тыңлау, иң уңышлысын сайлап алу,бәяләү	-шигырьләрне иҗади, сәнгатьлеукый белү; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; - шигъри текстларны яттан сөйләү; -шагыйрьләрне тормыш һәм иҗат юлларыннан төп фактларны белү; - проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү; - шигырь төзелешенә караган терминнарны аңлау, аерып күрсәтә алу.	Тест биремнәре эшләү	27.05	
69	Шәүкәт Галиев. ”Онытылган, өйдә калган” “шигырьләре.	Әсәр белән танышу.	Шигырьләрне анализлау. Табышмак әйтешү. Шигырьне сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Сөйләгәннең аудиоязмасын тыңлау, иң уңышлысын сайлап алу,бәяләү	-шигырьләрне иҗади, сәнгатьлеукый белү; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; - шигъри текстларны яттан сөйләү; -шагыйрьләрне тормыш һәм иҗат юлларыннан төп фактларны белү; - проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү; - шигырь төзелешенә караган терминнарны аңлау, аерып күрсәтә алу.	Тест биремнәре эшләү	30.05	
70	Йомгаклау дәресе	Кабатлау, ныгыту дәресе	Кабатлау әңгәмәсе			30.05	

Укыту методик әдәбият исемлеге

1. «Татар телендә төп гомуми белем бирү мәктәпләре өчен (5-9) татар әдәбиятыннан үрнәк программа”.Төзүчесе:Ф.Г.Галимуллин, Ф.Ә.Ганиева,Д.Ш.Сибгатуллина.Казан.2013
2. ***Дәреслек-хрестоматия***: “Әдәбият”: Татар телендә гомуми белем бирү оешмалары өчен уку әсбабы 5 нче сыйныфы өчен дәреслек. Ф.Ә.Ганиева, Л.Г.Сабирова - Казан: Татарстан китап нәшрияты , 2014

3. Җәләлиева М.Ш., Сибгатуллина Д.Ш. 5 нче сыйныфта әдәбият: укытучылар өчен методик кулланма. - Казан: Мәгариф, 1999.
4. Абдрәхимова Я.Х. Әдәбият дәресләрендә бәйләнешле сөйләм үстерү: Татар урта гомуми белем бирү мәктәбенең 5-6 нчы сыйныфларында эшләүче укытучылар өчен кулланма. - Казан: Мәгариф, 2007.
5. Заһидуллина Д.Ф. Мәктәптә татар әдәбиятын укыту методикасы. – Казан: “Мәгариф”, 2004.
6. Әдәбият белеме: Терминнар һәм төшенчәләр сүзлеге. – Казан: “Мәгариф”, 2007.
7. Харисов Ф.Ф. Татар мәдәнияте сүзлеге: кыскача аннотацияле татарча-русча мәктәп сүзлеге. – Казан: “Хәтер” нәшрияты, 1997.

8. http://gabdullatukay.ru/
9. http://mojahit.narod.ru/
10. http://gibrahimov.ucoz.ru/
11. http://alish.ru/
12. http://gzalilova.narod.ru/adabiyat_deftere/5kl.html